

ANALİZ

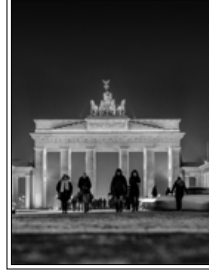
EYLÜL 2016 SAYI: 165

ALMAN VATANDAŞLIK REJİMİ VE ALMANYA'DA YABANCI HAKLARI

SONER TAUSCHER

ALMAN VATANDAŞLIK REJİMİ VE ALMANYA'DA YABANCI HAKLARI

SONER TAUSCHER

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	9
ALMANYA'DA VATANDAŞLIK REJİMİ	10
YABANCILARIN STATÜSÜ VE VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI	12
VATANDAŞLIK VE EŞİTLİK İLİŞKİSİ	19
SONUÇ	24
KAYNAKÇA	25

YAZAR HAKKINDA

Soner TAUSCHER

2000 yılında İzmir’de lise eğitimini tamamladı. Lisans eğitimi için Almanya’nın Münih şehrine gitti. Yüksek lisans eğitimini Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi’nde “Türkiye’nin Biyopolitik Durumları” üzerine yazdığı tezle tamamladı. Almanya’daki göç, eşitlik, ayrımcılık ve insan hakları üzerine çalıştı. Sakarya Üniversitesi’nde doktoraına devam etmektedir.

ÖZET

Her devlet kültürel değerlerine ve tarihsel olgularına göre vatandaşlık tanımları geliştirir. Dünyadaki vatandaşlık tanımlarını genel olarak üçe ayırabiliriz. Bunlardan ilk ikisi soy bağı/nesep (*jure sanguinis*) ve doğum yeri (*jure soli*) esasına göre vatandaşlığın tanımlanmasıdır ve asli vatandaşlık türleridir. Üçüncüsü ise doğumdan sonra kazanılan müktesep (*naturalisation*) vatandaşlıktır.

Federal Almanya Cumhuriyeti vatandaşlığı 1913'ten beri soy bağı ilkesine göre tanımlamış, siyaset ve dış ilişkilerini buna göre yürütmüştür. 2000 yılında yapılan yeni bir düzenlemeyle soy ilkesi ortadan kalkmamakla beraber doğum yeri ilkesi daha görünür hale gelmiştir. Bu düzenleme ile çifte vatandaşlıkta opsiyon (seçim) uygulaması başlamıştır. 1990 yılı ve sonrasında Almanya'da dünyaya gelmiş olan göçmen çocukları geçici olarak çifte vatandaşlığa sahip oluyordu. Bu çocuklar yirmi üç yaşına gelmeden iki vatandaşlıktan biri arasında seçim yapmak zorunda kalıyordu. Ancak AB üyesi olanlarla birlikte diğer birçok ülke vatandaşına böyle bir opsiyon zorunluluğu getirilmemişti.

AB ve başka ülke mensuplarına zorunluluk getirilmemişken yıllarca Almanya'da yaşayan, devlete ve topluma ekonomik, kültürel ve sosyal katkıda bulunan göçmenlerin siyasi hakları için sahip oldukları vatandaşlıklarını bırakmaya mecbur edilmeleri çok tartışılmış ve ayrımcılığı da körüklemiştir.

2013 yılında yapılan seçimler öncesi Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) de Yeşiller ve Sol Parti gibi bu ayrımcı uygulamanın meşruluğunu sorgulamıştır. SPD olası bir seçim galibiyetinde bu ayrımcılığı sonlandırmayı vadedmiştir. Seçimler sonucunda Hristiyan Demokratlar (CDU/CSU [Hristiyan Sosyal Birliği Partisi]) ile Sosyal Demokratlar büyük koalisyonu kurmuştur. Tek başına iktidar olamayan, Yeşiller ya da Sol Parti ile de koalisyon kuramayan SPD, seçim vaatlerinden bazı ödünler vermek zorunda kalmıştır.

SPD'nin koalisyon şartı olarak öne sürdüğü yeni çifte vatandaşlık düzenlemesi 2014 yılı sonunda bazı eksiklerle beraber yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeye göre artık göçmenlerin Almanya'da doğmuş çocukları, ülkede yetişmiş ya

2014 yılından itibaren giderek artan ve 2015 yılında hem Avrupa hem de Almanya için zirve noktasına ulaşan mülteci göçü, farklı bir ayrımcılık ve dışlama sosyolojisini ortaya çıkarmıştır.

da eğitim almış olmak kaydıyla opsiyon zorunluluğundan kurtulmakta ve çifte vatandaş olabilmektedir. Ancak yeni düzenleme Almanya'da doğmamış olanları dışarıda bırakmaktadır. Böylece birçok göçmen opsiyon zorunluluğu yüzünden hala Alman siyasi sistemi tarafından dışlanmaktadır.

2014 yılından itibaren giderek artan ve 2015 yılında ise hem Avrupa hem de Almanya için zirve noktasına ulaşan mülteci göçü, farklı bir ayrımcılık ve dışlama sosyolojisini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Fransa ve Belçika'da yaşanan terör olayları Almanya'daki toplumsal ayrımcılık ve dışlama hedefini artık "yerli" sayılabilecek Türkler ve işçi göçmenlerden ziyade; mültecilere ve yeni gelen Müslümanlara çevirmiştir. Tüm bu olayların etkisiyle ortaya çıktığı varsayılan Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar (Patriotische Europäer Gegen Die Islamisierung des Abendlandes-PEGİDA) hareketi aslında Avrupa'da uzun yıllardır var olan İslam karşıtlığına toplumsal taban bulmaya çalışmaktadır.

2014 Ekim'inde Dresden'de PEGİDA tarafından yabancı, mülteci ve İslam düşmanlığına yönelik gösteriler yapılmaya başlanmıştır. Mülteci akını ve terör saldırılarının öncesinde göçmen karşıtlığı ya sosyal yardım olarak devleti ve halkı sömürdükleri ya da Almanların işlerini, öğrenim ve sağlık haklarını ellerinden aldıkları iddiasıyla meşrulaştırılmaya çalışılıyordu.

Ancak PEGİDA'nın organize olup dernekleşmesi ve Almanya'nın yanında Avrupa'nın diğer şehirlerine de yayılması, derinlerde olan etnik ve dini köken karşıtlığını gün yüzüne çıkarmıştır. Almanya Başbakanı Merkel dahi mülteci "yanlısı" politikalarından ötürü PEGİDA'nın ve muhafazakar partilerin (CDU/CSU ve AfD-Alternative für Deutschland [Almanya için Alternatif Partisi]) tepkisinin odağına girmiştir. Bu durum değişim içinde olan vatandaşlık tanımının konu "bizden olan-olmayan" ayırımına geldiğinde; geçmişin etnik, dini ve kültürel kodlarından kolay kolay kurtulamayacağını göstermektedir.

GİRİŞ

Vatandaşlık bireylere toplum ve devlet içinde bir kimlik, aidiyet verirken devletlere ise vatandaş tanımlarını içerisindedir devamlılıklarını sağlayacak olan insan unsurunu (halkı) sunmaktadır. Bireyler sahip oldukları vatandaşlık statüleri sayesinde vatandaş oldukları devletten, çerçevesi yasalarca belirlenmiş hak ve sorumluluklar elde ederler. Buna karşılık devlet de vatandaşlık hukuku ile kendine tabi olan ile olmayan arasında ayırım yapabilmekte, mensuplarından sadakat, hizmet ve askerlik görevi gibi sorumluluklar beklemektedir.

Öte yandan vatandaşlık bağı kişiyi bir devlete hukuki ve siyasi unsurlarla bağlar. Bu bağın sağlam olması için devlet vatandaşlarından sürekli sadakat beklemektedir. Vatandaşlık ister doğumla isterse sonradan kazanılmış olsun, bu beklenti değişmez.

Vatandaşlığın elde edilmesinde belirleyici olan tek güç devlettir. Devletler kendi siyasal bütünlüklerini koruma adına belli başlı vatandaşlık düzenlemeleri yapmaktadırlar. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde (1997) de açıkça belirtildiği üzere, "Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu iç hukuku ile belirler" (3/1). Devletlerin kimleri tabiiyetlerine alacaklarına dair serbest düzenleme yapma hakları olmakla beraber bu düzenlemeler uluslararası sözleşmelere ve genel vatandaşlık hukukuna aykırı olamaz.¹ Avrupa

Vatandaşlık Sözleşmesi'nin yanı sıra 1930 tarihli "Vatandaşlık Kanunlarının Çatışması ile İlgili Bazı Sorunlar Hakkında La Haye Antlaşması" ve "Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi" (1961) gibi metinler vatandaşlık hukukunun belirlenmesinde uluslararası rol oynamıştır. Bu sözleşmelerde herkesin bir ülkeye tabi olması gerektiği, kimsenin vatandaşlığa alınma ya da çıkarılmaya zorlanamayacağı ve herkesin tek bir vatandaşlığının olması gerektiği gibi ilkeler öne çıkmaktadır. Ancak küreselleşmenin artması ve AB bütünleşme sürecinin hız kazanması gibi olaylar herkesin tek bir vatandaşlığı olması ilkesini gölgede bırakmaktadır. Günümüzde birden fazla tabiiyeti olan çok sayıda insan bulunmakta, devletler çifte veya birden çok vatandaşlık ismi altında düzenlemeler yapmaktadır.

Farklı vatandaşlıklara tabi olan ebeveynlerden dünyaya gelenlerle, tabi oldukları devletten muhtelif sebeplerle ayrılıp başka bir ülkede yaşayanlar daha esnek vatandaşlık uygulamaları için düzenlemeler talep etmektedirler. Tüm bu gelişmelere ve düzenlemelere rağmen BM Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre dünyada yaklaşık on milyon vatansız insan bulunmaktadır.² Bu sayının yüksek olmasında savaşlar, kıtlık, terör gibi nedenlerle birlikte, devletlerin kendi yapıları içinde uyguladıkları vatandaşlık düzenlemeleri de önemli ölçüde rol oynamaktadır. Devletler bireyleri belli şartlar altında vatandaşlığa kabul ettikleri için, bir ülke vatandaşlığından çıkan kişinin başka bir vatandaşlık elde etmesi güç ve zahmetli prosedürler gerektirmektedir.

Vatandaşlığı kazanma usulleri genelde üç farklı yolla olmaktadır. Birincisi, kişinin ebeveynlerinin sahip olduğu vatandaşlığı kazanmasıdır (soy bağı/nesep ilkesi-*jure sanguinis*). İkincisi kişilerin ebeveyninden bağımsız olarak doğduğu ülkenin vatandaşlığını elde etmesidir (doğum yeri ilkesi-*jure soli*). Üçüncü yol ise belli koşullar altında kişilerin doğumlarından sonra

1. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, 3/2 maddesi.

2. "Fragen & Antworten: Staatenlosigkeit", UNHCR <http://www.unhcr.de/questions-und-answers/staatenlose.html>, (Erişim tarihi: 4 Şubat 2016).

tabi oldukları vatandaşlıktan farklı bir vatandaşlığa geçebilmesidir (müktesep/*naturalisation/civitatatis donatio*).

Devletler vatandaşlık hukuku düzenlemelerini tarihi, kültürel geçmişleri ve sosyoekonomik yapılarını da göz önünde bulundurarak genellikle yukarıda sayılan ilk iki ilkeye göre yaparlar. Bir devlet Fransa ve ABD gibi kendisini göçmen ülkesi olarak tanımlıyor ve toplumsal mutabakatı bu kişileri topluma dahil ederek sağlamayı amaçlıyorsa doğum yeri ilkesine ağırlık vererek vatandaşlık hukukunu düzenler (Doğan, 2002: 25-41). Bunun yanında bir devletin vatandaşlık politikası Almanya gibi içe dönükse veya devlet dışı göç veriyorsa nesep ilkesini ön plana çıkarır. Vatandaşlığın sonradan kazanılması ise aile birleşimi, iltica, göç vb. yollarla, bir ülkede uzun yıllar kalınarak ve belli şartlar yerine getirilerek gerçekleşmektedir (Erdem, 2010: 8-12, Aybay, 2004: 25).

ALMANYA'DA VATANDAŞLIK REJİMİ

Vatandaşlığın soy bağıyla ya da doğumla kazanılması uygulamasının arkasında Fransız devrimi ile başlayan uluslaşma düşüncesi yatmaktadır. Devrimin beraberinde getirdiği milliyetçilik ve eşit vatandaşlık düşünceleri, Avrupa'nın iki önemli ülkesi Fransa ve Almanya'da farklı tarihsel süreçlere neden olmuştur. Devrimin doğum yeri olan Fransa'da evrensel eşit siyasi katılımı teşvik edici bir vatandaşlık anlayışı gelişmiştir. Almanya'daki vatandaşlık anlayışı ise daha çok soya dayalı, etnik, kültürel ve dilsel bağlarla ifade olunmuştur. Bunun sebepleri arasında Alman olma bilincinin, devlet olma şuurundan önce ortaya çıkmış olması bulunmaktadır. Böylece Alman vatandaşlık tanımı soyut ve siyasal olmaktan ziyade, etnik ve kültürel bir olgu olarak gelişmiştir. Bunun sonucunda devlete aidiyeti tanımlayan "vatandaşlık" (Staatsbürgerschaft) kavramının yanında etnik-kültürel kimliği tanımlayan "milliyet" (Nationalität) kavramı da varlığını devam ettirmiştir.

Almanya bu vatandaşlık anlayışını, mutlakıyetçi Avrupa devletlerine nazaran özerk prensliklerden oluşan, ikili mezhep ve iki ulusluluk anlayışının hüküm sürdüğü Prusya'nın çok kimlikli ulusal kimlik anlayışından miras almıştır (Burbaker, 2009: 9-30). Bu anlayış Fransa'nın öncülüğünü yaptığı evrenselci, bütünleştirici, tekçi vatandaşlık anlayışının karşıtı bir duruştu. Bu bir bakıma tarihsel şartların Almanlar için farklı işlemesinden kaynaklanmaktaydı. Fransa'ya nazaran Alman İmparatorluğu (1871-1914) prensliklere ve toprak soylularına dayanıyordu. Bu temelde yükselen Alman İmparatorluğu modern bir devletten ziyade Alman prensliklerinin birleşiminden meydana geliyordu. Böylece çevre prenslikler hala merkeze karşı güçlerini korumaktaydı. Bu durumda merkezi sivil vatandaşlığın ortaya çıkması henüz mümkün değildi. İmparatorluk anayasasında halen imparatorluk (*reichsangehörigkeit*) ve eyalet vatandaşlıkları (*landesangehörigkeit*) ayrımı yer almaktaydı. Ayrıca Doğu Prusya'dan gelen Leh göçmenlerinin vatandaşlık statüleri de belirsizdi. Bu göçmenler devletin işçi gücünü sağlamak bakımından faydalıydılar. Ancak Alman devleti bu göçmenleri asimile etmekte güçlük yaşıyordu. Bu güçlük, devletin kendi tanımladığı etnik-kültürel, kısıtlayıcı vatandaşlık kavramını devreye sokmasını sağladı.

Ayrıca yurttaşların devlet içinde sınırlamalara tabi olmadan özgürce seyahat hakkı kazanmaları toprağa dolayısıyla eyalete bağlı vatandaşlık tanımının içini boşalttı. Böylece devlet içeride yurttaşlarına açılmıştı. Ama böyle bir açılma kimin içeriden, kimin dışarıdan (dış devletin üyesi) olduğunun tanımlanmasını gerektiriyordu. Bu dışsal tanımlamanın itici gücünü, göçmenler ve yoksulların durumu oluşturuyordu.

1530'dan beri yoksulların, bağlı oldukları kent komünleri tarafından bakılmasını zorunlu kılan yasa 1794 tarihli Genel Ülke Yasası (Allgemeines Landrecht) ile gücünü göçmen yoksulların bakımı kentlerden devlete geçmiştir. Yoksul yurttaşlara bakma zorunluluğu devleti kendi yoksullarını tanımlamaya itmştir. Ekonomik ve siyasi ne-

denlerden ötürü yoksulları ve istenmeyen kişileri gizlice kendi sınırları dışına bırakması, devletin sorunlarını çözmediği gibi komşuları için de sorun oluşturmuştur. Aynı şekilde bir komşu devlet de istemediği kişileri öylece sınır dışı edebilmiştir. Ülkesiz kalan bu insanlar ya sınır boylarındaki haydut çetelerine katılmış ya da sınır dışı edildikleri ülkeye tekrar gizlice girmişlerdir. İşte hem diğer devletlerle olan vatansızlar sorununu çözmek hem de kendi ülkesinde bulunan yoksul ve yardıma muhtaç olanları tanımlayabilmek adına Alman devleti vatandaşlık kurumunu oluşturmuştur.

Ancak vatandaşlık tanımının belirlenmesinde devletlerin önüne birtakım sorunlar çıkmıştır. Sınırların sıkı kontrollerinin sağlanamaması ve merkantilist ekonomide ülkeye girişten ziyade çıkışların kontrol altında tutuluyor olması, kimlerin ne tür vasıflarla vatandaşlık kazanacağı sorununu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda ikamete dayalı olan devlet üyeliği konumu kaldırılarak vatandaşlığa dayalı ikamet izni kuralı getirilmiştir.³ 1842 yılında kabul edilen yasaya göre tabiiyet; soya, soy bağının kanıtlanmasına, evliliğe ya da yurttaşlığa kabul edilmeye bağlanmıştır (Brubaker, 2009: 75-99).⁴

15. ve 16. yüzyıllarda devletlerin kendilerinden olan ve olmayan ayrımını özellikle yoksullar, kimsesizler ve topraksızlar bağlamında ele alarak oluşturdukları vatandaşlık rejimleri, yüzyıllar içinde hukuki alanda değişimler geçirmiştir. Almanya da yaşadığı tarihi süreç içerisinde farklı yasal vatandaşlık tanımları geliştirmiştir. Buna karşın yasalardan bağımsız şekilde, kendinden olan ve olmayan kişileri her zaman yazılı ve sözlü olmasa bile davranışsal olarak birbirinden ayırmıştır. Bu kendinden olan ve olmayanın ayrımı Almanlar için doğrudan siyah-beyaz gibi bir ayrım değildir.

Öncelikle dini mensubiyet önemli bir yer tutmaktadır. Hristiyan mensubiyeti ayrı bir yer tutmaktadır. Ancak daha önce yaşanan Avrupa Savaşları ile Birinci ve İkinci Dünya Savaşları; reelpolitik

söz konusu olduğu zaman din ya da Avrupalılığın bir önemi kalmadığını göstermiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın kaybedeni olarak Almanya Avrupa'da yeni bir dış politika izlemeye zorlanmıştır. Ezeli rakibi olan Fransa ile dahi barışmış ve ekonomik çıkarlar siyasi menfaatlerden "daha öne" çıkmıştır. Bu sırada yaşanan işçi göçü ile gelen göçmenleri hem Alman devleti hem de Alman halkı bir süreliğine ülkeye yerleşen insanlar olarak görmüşlerdir. Aynı zamanda işçiler de kendilerini ilk etapta geçici olarak görüyorlardı. Zamanla değişen koşullar sonucunda Almanya'da yerleşik hale gelen bu "konuk işçiler" yeni yasal düzenlemeleri zorunlu kılmışlardır. Ancak Alman devleti ve toplumu bunu kabul etmekte hep zorlanmıştır. Bu göçmen işçiler devlete ve ekonomiye yaptıkları katkılardan ziyade, aldıkları sosyal yardımlar ve Alman kültürüne uyum sağlayamamalarıyla ilişkilendirilmişlerdir. Sosyal yardımla ilişkilendirilme refleksi aslında yoksullar ve kimsesizlerin vatandaş sayılmaması ayrımına kadar gitmektedir. Alman elit ve siyasileri 20. ve 21. yüzyılda insan haklarının evrensel değerler olarak kabul edilmesinden ötürü, göçmenleri etnik ve dini kökenlerine atıfla değil sosyal yardımlar ve statüler gibi gerçeği yansıtmayan konular üzerinden dışlamayı denemişlerdir.

Alman elit ve siyasileri 20. ve 21. yüzyılda göçmenleri etnik ve dini kökenlerine atıfla değil sosyal yardımlar ve statüler gibi gerçeği yansıtmayan konular üzerinden dışlamayı denemişlerdir.

Daha önceleri de birçok kez değişikliğe uğrayan Alman vatandaşlık hukuku (Staatsangehörigkeitsgesetz-StAG), 2000 yılında gerçekleştirilen reforma kadar 1913 tarihli İmparatorluk ve Devlet Tabiiyeti Yasasına (Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz-RuStAG) dayanıyordu. Reformdan sonra 2005, 2007 ve 2014 yıllarında yeni düzenlemeler yapılmıştır. İmparatorluk zamanından kalma yasa, vatandaşlığı nesebe bağ-

3. 1842 tarihli Prusya Tabiiyetinin Kazanılması ve Kaybedilmesine Dair Kanun.

4. Adı Geçen Kanun md. 1.

larken (RuStAG 4/1) yeni düzenleme toprağa dayalı doğum ilkesine ağırlık vermiştir (StAG 3-4). Ancak 1913 yasası gereği Alman vatandaşlığını sonradan kazanmış olan yabancılar çifte vatandaşlık hakkına sahip olabiliyorken, yeni yasa bu hakkı önlemiştir. Yeni yasa ile birlikte yabancı ebeveynlerden dünyaya gelen bir çocuk Alman vatandaşı olmaya hak kazanabilmektedir. Ancak doğumla Alman vatandaşlığı kazanmış bir kişinin AB üyesi ülkeler dışında bir ülkeye tabi ise 23 yaşında iki vatandaşlık arasında seçim (opsiyon yükümlülüğü) yapması gerekmektedir. Aralık 2014'te yapılan yeni bir düzenlemeyle bu opsiyon yükümlülüğü bazı şartlar altında yürürlükten kalkmıştır.

YABANCILARIN STATÜSÜ VE VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI

Vatandaşlık hukuku hakkındaki genel düzenlemeler çoğunlukla devletlerin kendi anayasa metinlerinde yapılmasına karşın, ayrıntılı düzenlemeler özel yasalarla yapılmaktadır. Almanya'da da yabancıların ülkeye girişi, oturma ve çalışma izni, aile birleşimi, yurt dışı edilme gibi birçok hususu 2005 yılında yürürlüğe giren Göç Kanunu (Zuwanderungsgesetz-ZuwandG) düzenlemektedir. Daha öncesinde var olan Yabancılar Kanunu yürürlükten kaldırılmış, İkamet Kanunu da Göç Kanunu ile birleştirilmiştir. Yabancıların statüsünü belirleyen bu Kanun'un yanında StAG'nin 4, 8, 10 ve 12. maddeleri de yabancıların vatandaşlığa alınma şartlarını belirlemektedir. Almanya özelinde vatandaşlığa alınmada genellikle aşağıdaki yöntemler izlenmektedir:

Soy İlkesi

Anne ve babası Alman vatandaşı olan çocuk, nesep yoluyla doğrudan Alman vatandaşı olmaktadır.

Doğum Yeri İlkesi

Ebeveynlerin vatandaşlıklarına bakılmaksızın Almanya'da doğan çocuklar doğrudan Alman

vatandaşlığı kazanabilmektedirler. 2000 yılında yapılan yeni düzenlemeyle kazanılan bu hak bazı şartlara tabidir. Yabancı ebeveynlerden dünyaya gelen çocuk hem Alman hem de ebeveyninin vatandaşlığını alıp çifte vatandaş olmak isterse, 23 yaşına kadar bu iki vatandaşlık arasında tercih yapmak zorunda kalmaktadır. Eğer tercihini yapmazsa Alman vatandaşlığı doğrudan düşmektedir. Ancak ebeveynleri veya kendisi AB üyesi ülke ya da İsviçre vatandaşı ise bu yaptırım uygulanmamaktadır. 2014 yılında yapılan düzenlemeyle belirtilen koşulları sağlayanlar tercih yapma zorunluluğundan kurtularak çifte vatandaşlıklarını ellerinde tutabilmektedir. Doğumla çifte vatandaşlığı kazanmış olanların 21 yaşına kadar aşağıdaki şartlardan birini yerine getirmeleri gerekmektedir:

- Sekiz yıl boyunca Almanya'da ikamet etmiş olmak
- Altı yıl boyunca Almanya'da bir okula gitmiş olmak
- Almanya'da bitirilmiş bir okul diplomasına ya da meslek eğitimine sahip olmak (StAG 29/5 maddesi)

Ancak bu şartları yerine getiremeyen ya da Alman vatandaşlığına doğum ilkesinden başka yollarla (talep ilkesi vd.) geçmiş olanlar için opsiyon zorunluluğu halen devam etmektedir.

2000-2012 yılları arasında Almanya'da dünyaya gelen 9 milyon çocuktan yaklaşık yüzde 5'i (460 bin) yabancı ebeveynlere sahip olmalarına rağmen Alman vatandaşlığı almıştır.⁵ Bu çocukların büyük çoğunluğunun şartları yerine getirebilecekleri düşünüldüğünde 2018'den itibaren her yıl yaklaşık 40 bin genç yeni düzenlemeden faydalanarak çifte vatandaş olacaktır.⁶

5. "Doppelte Staatsbürgerschaft: Rund Eine Halbe Million Optionskinder", Alman İstatistik Kurumu, 9 Nisan 2014, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ImFokus/Bevoelkerung/DoppelteStaatsbuergerschaft.html>, (Erişim tarihi: 25 Ocak 2016).

6. "Bundestag Weitet Doppelte Staatsbürgerschaft Aus", Die Zeit-Online, 3 Temmuz 2014, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-07/doppelpass-doppelte-staatsbuergerschaft-bundestag-beschluss>, (Erişim tarihi: 2 Şubat 2016).

Talep İlkesi

Aşağıda yer alan şartları yerine getiren yabancılar, Alman vatandaşlığına alınmayı Alman devletinden talep edebilmektedirler.

- Talebin yapıldığı sırada sınırsız oturma iznine sahip olmak
- Sekiz yıldır yasal olarak Almanya'da ikamet etmek
- Geçimini işsizlik parası ve sosyal yardım almaktan sağlıyor olmak
- Çok yaşlı ve hasta olmamak koşuluyla yeterli derecede Almanca bilgisine sahip olmak
- Vatandaşlığı almak için uygulanan testte başarılı olmak
- Bir önceki vatandaşlıktan çıkmak
- Suça karışmamış ve ceza almamış olmak
- Alman Anayasası'nın belirlemiş olduğu prensipleri kabul ederek bağlılık yemini etmek

Görüldüğü üzere bir yabancı'nın Alman etnisitesi veya devletiyle soy ya da toprak bağı olmadığı durumlarda Alman devleti, kişiyi tabiiyetine almak için birçok şart öne sürmektedir. Özellikle göze çarpan koşullar arasında vatandaşlığa kabul testi, Almanca bilgisi ve anayasaya yapılan bağlılık yemini bulunmaktadır. Yabancılar uygulanan bu vatandaşlık testinden Alman vatandaşlığına nesep yönünden bağlı olanların bile geçip geçemeyecekleri tartışmalı bir konudur.

Takdir İlkesi

Alman devleti yukarıdaki şartları yerine getiremeyen yabancıları da "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi"ne göre vatandaşlığa kabul edebilmektedir. Ancak yine de asgari düzeyde Almanca bilgisi, anayasaya bağlılık ve eski vatandaşlığın bırakılması gibi şartlar aranmaktadır.

Özel Gruplar İlkesi

Talep ilkesinde aranan şartların yanında bazı özel durumlar için de yasal düzenlemeler ya-

pılmıştır. Yabancıların aile birleşimi, Alman vatandaşlarının eşleri ve kayıtlı hayat arkadaşları, mülteciler vb. özel gruptaki insanlar için Alman vatandaşlığına kabulde yukarıda sayılan şartlar hafifletilebilmektedir.

Evrensel Bir Hakkın Gaspı: Yabancıların Aile Birleşiminde Dil Şartı

Görüldüğü üzere Alman vatandaşlığına geçmenin birçok yolu olduğu gibi bu yolların hemen hepsi meşakkatli uğraşlar ve aşılması gereken sınavlar içermektedir. Göçmenler için bu zorlu yollar Alman vatandaşlığını kazanmakla da bitmemektedir. Benzer zorluklar anavatanlarında bırakmış oldukları aile fertlerini, özellikle eşlerini Almanya'ya getirmek istediklerinde de ortaya çıkmaktadır. Almanya 2007 yılından bu yana Türklerin aile birleşimlerinde vizeye başvurabilmesi için Türkiye'de ikamet eden eşlerden ön koşul olarak Goethe Enstitüsü'nden alınmış Almanca A1 seviyesinde dil sertifikası şartı aramaktadır.

Avrupa Adalet Divanı (AAD) Temmuz 2014'te aldığı kararda; Japonya, Güney Kore, ABD, Avustralya, Andorra, Brezilya, El Salvador, İsrail ve AB ülkeleri vatandaşlarının aile birleşiminde zorunlu tutulmayan ancak Türk vatandaşlarına uygulanan dil testi uygulamasını AB'nin 2003 yılında kabul ettiği aile birleşimi hakkındaki yönergesine aykırı buldu ve bu uygulamayı kabul edilemez olarak niteledi. AAD'nin aldığı bu karara Hristiyan Demokrat Birliği Partisi (CDU) tarafından yönetilen İçişleri Bakanlığı mesafeli yaklaşırken, SPD tarafından idare edilen Dışişleri Bakanlığı karara riayet etmek istediklerini açıkladı. Ancak Alman hükümeti tarafından yeni bir yasal düzenleme yapılmamasından ötürü konsolosluklar AAD'nin kararına uymayarak vize başvurularında dil sertifikası talep etmektedirler.

Almanya, yaklaşık iki yıldır AB'nin en üst yargı kurumu olan AAD'nin almış olduğu karara uymamakla beraber, evrensel insan haklarıyla da bağdaşmayan bir uygulamayı 2007 senesinden bu yana sürdürmektedir.

Bu durumun hukuken yanlış olmasının yanı sıra uygulamanın fiiliyatta da birçok sıkıntısı bulunmaktadır. Öncelikle Türkiye’de yaşayan eşlerin eğitim, maddi şartlar ve yaş durumları hesaba katılmamıştır. İleri yaşta olan insanların yabancı bir dili öğrenmelerinin zorluğu göz ardı edilmiştir. Almanca öğrenmeye müsait olsalar bile Türkiye’nin büyük şehirlerinde yaşamayan kişiler, Almanca kursu bulmalarının mümkün olmayışı sebebiyle bu şartı yerine getirebilmek için ciddi bir maddi yükün altına girmektedir. Sadece Goethe Enstitüsü tarafından yapılan bir sınavın maliyeti 300 lirayı aşmaktadır. Bunun yanına Almanca kurs ücreti de eklenmektedir. Almanya dışında olup aile birleşimi için başvurarak 2013 yılında Almanca sınavına giren kişilerden 12.828’i ve 2014 yılında sınava girenlerden 12.448’i bu sınavlarda başarısız olmuştur. Bu rakamlar o yıl sınava girenlerin yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Yani eşi Almanya’da bulunan her üç kişiden biri Alman yasaları gereği eşinden ayrı yaşamak zorunda kalmakta, eşleri ise tekrar tekrar paralar ödeyerek ailesiyle birlikte olabilmek için sınavlara girmektedir.

Aile bütünlüğünün korunması ve sürdürülebilmesi, çiftlerin ve çocukların birlikte yaşamasıyla mümkündür. Aile birleşiminin herhangi bir sınırlamaya tabi tutulması kabul edilebilir bir durum değildir. Bunu bir de Almanca dil bilgisi gibi aile yaşamına etki etmeyen bir şarta bağlamak hukuki manada anlamlı gözükmemektedir. Alman devletinin almış olduğu bu karar hukuki olmaktan çok siyasidir. Bir yandan anlaşmalı evliliklerin önüne geçilmesi bahane edilmekte diğer yandan ise Almanya’da yaşama hakkına kavuşacak olan insanların topluma entegre olabilmeleri için Almanca bilgilerinin gerekli olduğu savunulmaktadır.

Ancak bu her iki durum da aile birleşimi başvurusunda bulunan ABD, Japonya, İsrail ya da Güney Kore gibi ülkelerin vatandaşları için geçerliliğini yitirmektedir. Böylece zaten hukuken ailenin bütünlüğünün korunması hakkına aykırı olan bu düzenleme, bir de insanlar arasında kö-

ken bakımından bir ayrımcılık yaratarak eşitlik ilkesini de hiçe saymaktadır. Bu durum uygulamanın siyasi boyutunu gözler önüne sermektedir. Bünyesinde bulunan Türk ve Müslüman nüfusunu kontrol edilebilir ve öngörülebilir bir oranda tutmak isteyen Alman devleti, hukuki olmasa da bu tür bir uygulamayı hayata geçirmiştir.

Sayılarla Vatandaşlık

AB üyesi ülkelerde uygulanan vatandaşlık yasaları, ekonomik gelişmişlik ve yaşam kaliteleri, ulus-devlet olma süreçleri ve kültürlerinin farklı olmasından dolayı çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde yaşayan göçmen sayılarında da farklılıklar vardır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve İspanya göçmenlerin yoğunlukla yaşadıkları ülkelerdir.

AB içerisinde en çok göçmeni Almanya’nın barındırmasına rağmen özellikle sağ muhafazakar CDU partisi, uzun yıllar Almanya’yı bir göçmen ülkesi olarak tanımlamamaya özen göstermiştir. CDU’nun önemli isimlerinden olan eski İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble, 2006 yılındaki bir kongrede⁷ Almanya’nın göçmen ülkesi olmadığı görüşünü yinelemiştir. 1980’lerden beri süregelen bu görüşü Almanya Başbakanı Angela Merkel son yıllarda kırmaya başlamıştır. Önce 2014 yılının Kasım ayında CDU’nun bir konferansında Almanya’nın harika bir entegrasyon ülkesi olabileceğini söylemiş,⁸ ardından Haziran 2015’te Almanya’nın bir göçmen ülkesi olduğunu belirtmiştir.⁹

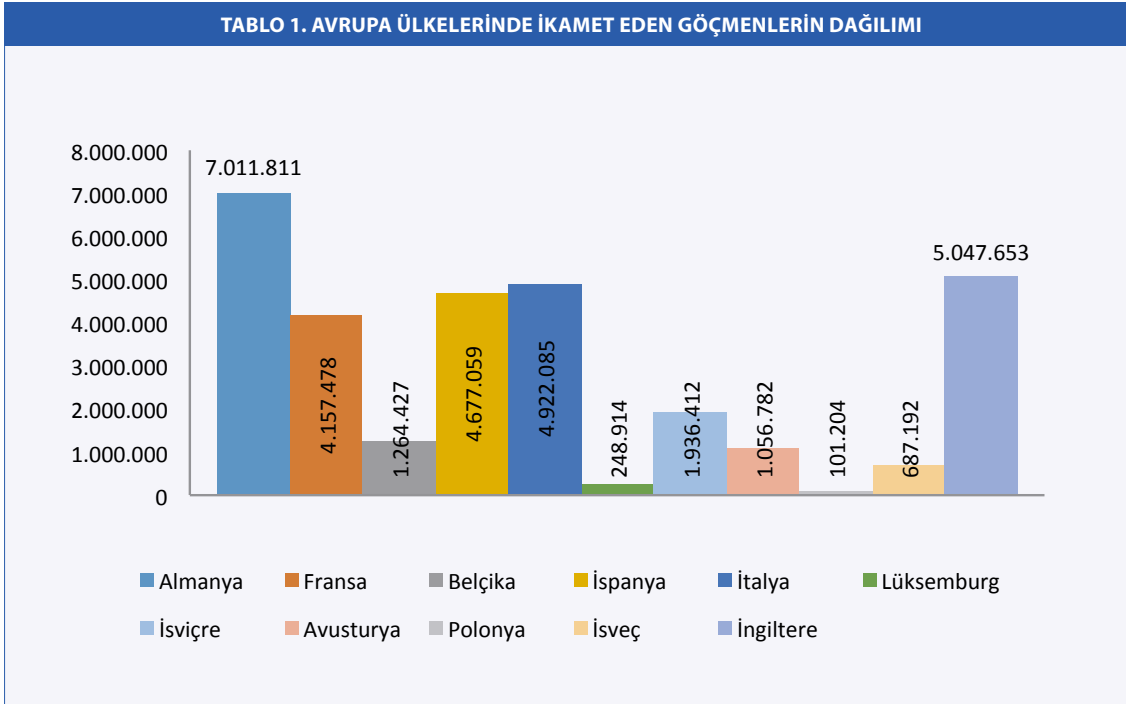
Bunun yanında 2015 yılından itibaren artarak devam eden mülteci göçünde takın-

7. “Wir Sind Kein Einwanderungsland”, Der Tagesspiegel, <http://www.tagesspiegel.de/politik/wir-sind-kein-einwanderungsland/783936.html>, (Erişim tarihi: 25 Ocak 2016).

8. “Deutschland Kann Tolles Integrationsland werden”, Frankfurter Allgemeine, 22 Ekim 2014, www.faz.net/aktuell/politik/inland/cdu-konferenz-angela-merkel-ueber-integrationspolitik-13223513.html, (Erişim tarihi: 2 Şubat 2016).

9. “Deutschland ist ein Einwanderungsland”, Frankfurter Allgemeine, 1 Haziran 2015, <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/angela-merkel-sieht-deutschland-als-einwanderungsland-13623846.html>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2016).

TABLO 1. AVRUPA ÜLKELERİNDE İKAMET EDEN GÖÇMENLERİN DAĞILIMI

Kaynak: Avrupa İstatistik Ofisi, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tps00157>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2016).

dığı mülteci “yanlısı” söylem ve politikalarla Merkel, Almanya’nın kuruluşundan bu yana sürdürdüğü yabancı karşıtı politikasını yumuşatma evresine girmiştir. Bu yumuşamanın ilk habercisi, 2005 Kasım’ında kurulan birinci Merkel hükümetinin Almanya’da yaşayan göçmenlere ve farklı dini mensubiyeti olanlara karşı izlediği politikalarıdır. Öncelikle belediyeler, yabancı ofisleri ve kamu kurumlarında çok dilliliğe geçilmesi ile göçmenler devlet nezdinde daha kabul edilir duruma gelmişlerdir. Ardından başta bankalar, sigorta ve iletişim şirketleri olmak üzere özel sektörün de pazar potansiyelini fark etmesiyle birlikte, göçmenlerin Alman toplumunda görünürlüğü salt fiziksel olmaktan çıkıp toplumsal bir boyut kazanmıştır.

Ancak bu göçmen ve mülteci “yanlısı” yeni politik ortamı, salt insan hakları ve demokrasi ya da çok kültürlü siyaset anlayışının kabul edilmesine bağlamak, durumu eksik analiz etmeye yol açabilir. Tablo 2’de görüleceği üzere Almanya’nın göçmenleri vatandaşlığa almada izlediği politika, diğer AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında

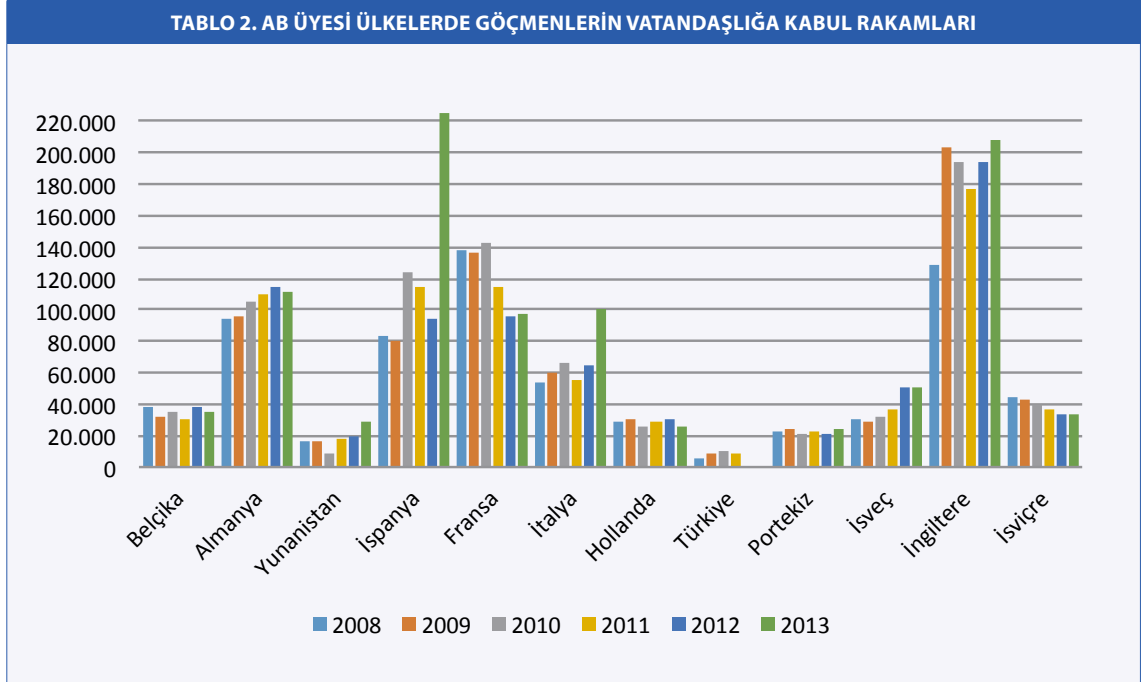
da daha iyi ortaya çıkmaktadır. AB’nin en fazla göçmen nüfusuna sahip ülkesi Almanya göçmenlerin vatandaşlığa alınması konusunda İngiltere, İspanya ve Fransa’nın gerisinde kalmaktadır. Ayrıca bu ülkelerin nüfusu Almanya’nın nüfusundan daha azdır.¹⁰

Doğal olarak bu rakamlar o ülkelerin vatandaşlık hukuku, tarihi ve kültürel miraslarıyla doğrudan alakalıdır. Almanya uzun yıllar göçmen barındırmasına rağmen göçmen karşıtı bir politika uygulamıştır. İşçi göçüyle gelen yabancılara geçici göçmen gözüyle bakılmış, onların emek gücünden yararlandıktan sonra geri dönmeleri talep edilmiştir.

Almanya’da 8 milyondan fazla göçmen bulunmaktadır. Tabii ki bu veriler Alman vatandaşlığı bulunmayan yabancılara kapsamaktadır. Tablo 3’te yer aldığı üzere yabancılardan sayıları 2015 yılının başı itibarıyla 519.340 artmıştır. Ancak Türk vatandaşlarının sayısında 22.690 azalma

10. 2015 Eurostat verilerine göre Almanya’nın nüfusu 81.174.000, İspanya’nın 46.439.864, Fransa’nın 66.352.469 ve İngiltere’nin 64.767.115’tir.

TABLO 2. AB ÜYESİ ÜLKELERDE GÖÇMENLERİN VATANDAŞLIĞA KABUL RAKAMLARI

Kaynak: Avrupa İstatistik Ofisi, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tps00024>, (Erişim tarihi: 25 Ocak 2016).

görülmektedir. Diğer yandan Alman basınında ki haberlere göre yabancı göçmenlerin geldikleri yerler Romanya, Bulgaristan, Polonya gibi AB üyesi ülkelerden oluşmaktadır.

Alman vatandaşlığına geçenlerin 2014 yılındaki dağılımı incelendiğinde Türk vatandaşlarında önceki yıllara göre yüzde 20'lik bir azalma olduğu görülmektedir.

TABLO 3. ALMANYA'DA İKAMET EDEN YABANCILARIN BAĞLI OLDUKLARI VATANDAŞLIĞA GÖRE DAĞILIMI

YABANCILARIN VATANDAŞI OLDUKLARI ÜLKELER	31.12.2014 TARİHİNDE YABANCI UYRUKLULARIN SAYISI	DEĞİŞİM			
		2013'E GÖRE 2014 YILI DEĞİŞİMİ		2012'E GÖRE 2013 YILI DEĞİŞİMİ	
		SAYILAR	YÜZDEYE GÖRE	SAYILAR	YÜZDEYE GÖRE
Toplam	8.152.968	519.340	6,8	419.920	5,8
AB Üye ülkeleri	3.672.394	306.717	9,1	316.093	10,4
Romanya	355.343	87.945	32,9	62.372	30,4
Bulgaristan	183.263	36.435	24,8	28.069	23,6
Hırvatistan	263.347	22.804	9,5	15.572	6,9
Polonya	674.152	64.297	10,5	77.480	14,6
Macaristan	156.812	21.198	15,6	28.216	26,3
İtalya	574.530	21.587	3,9	23.526	4,4
Yunanistan	328.564	12.233	3,9	18.077	6,1
İspanya	146.846	11.307	8,3	15.308	12,7
Suriye	118.196	61.295	107,7	16.457	40,7
Sırbistan	220.908	15.865	7,7	2.522	1,2
Türkiye	1.527.118	- 22.690	- 1,5	- 25.909	- 1,6

Kaynak: Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/03/PD15_097_12521.html, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2016).

TABLO 4. 2014 YILINDA ALMAN VATANDAŞLIĞINA GEÇEN YABANCILARIN UYUKLARINA GÖRE DAĞILIMI		
2014 YILINDA ALMAN VATANDAŞLIĞINA GEÇENLERİN ÖNCEKİ UYUKLARI	TOPLAM SAYI	BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE DEĞİŞİM (YÜZDE)
Toplam	108.422	- 3,5
Türkiye	22.463	- 19,7
Polonya	5.932	8,6
Hırvatistan	3.899	126,6
Kosova	3.506	6,4
İtalya	3.245	17,8
Irak	3.172	0,7
Ukrayna	3.142	30,8
Afganistan	3.000	- 1,8
Yunanistan	2.800	- 20,0
Rusya	2.743	- 1,4
Fas	2.689	- 0,8
Romanya	2.566	2,5
İran	2.546	- 0,5

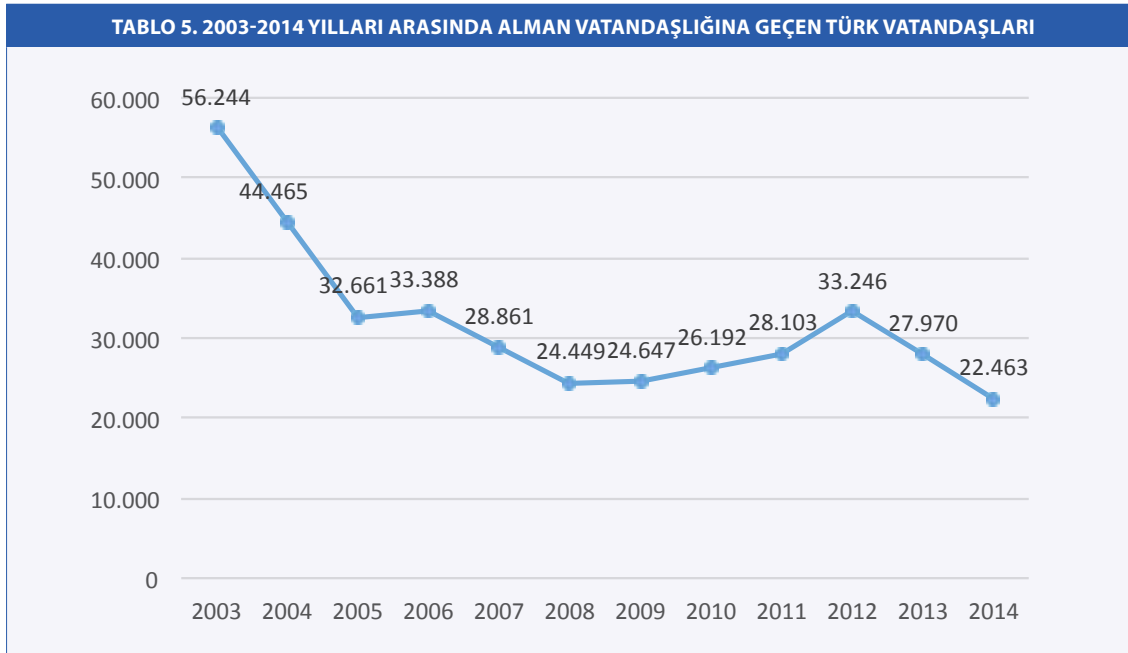
Kaynak: Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/06/PD15_237_12511.html, (Erişim tarihi: 25 Ocak 2016).

Ayrıca 2003 yılından itibaren Türk vatandaşlarının Alman vatandaşlığına geçiş oranları incelendiğinde bu düşüşün bir kereye mahsus

olmadığı da gözükmektedir. 2003-2014 yılları arasındaki eğilim hemen göze çarpmaktadır.

Alman vatandaşlığına geçmenin aynı zamanda kendi tabiiyetini kaybetmek anlamına gelmesinden dolayı yukarıdaki tablo şaşırtıcı gelmemelidir. 2009 yılında yapılan bir ankete göre çifte vatandaşlığa geçiş mümkün olsa dahi katılımcıların yüzde 63'ü Alman vatandaşlığı başvurusunda bulunmayacağını belirtmiştir.¹¹ Türk vatandaşları özelinde incelendiğinde bunun sebepleri arasında farklı faktörler göze çarpmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere sonradan Alman vatandaşlığına geçiş yapmak isteyen bir Türk vatandaşı kendi Türk uyruğunu bırakmak zorunda kalıyordu. Ancak Türkiye'de birçok akrabası olan ve anavatana duygusal aidiyet hissi bulunan bu insanlar zaten Almanya'da oturum iznine sahip oldukları için Türk vatandaşlığından feragat etmek istememektedirler. Ayrıca yıllardır çalışarak kazandıkları paralar ile Türkiye'de yatırım yapmakta ve emekli olduklarında da yılın

11. "Würden Sie Sich Einbürgern Lassen, Wenn Eine Doppelte Staatsangehörigkeit Möglich Wäre?" <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/5159/umfrage/einbuengerungsargument-doppelstaatsbuergerschaft>, (Erişim Tarihi: 3 Şubat 2016).

Kaynak: Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Einbuengerungen2010210147004.pdf?__blob=publicationFile, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2016).

en azından altı ayını anavatanlarında geçirmeyi planlamaktadırlar. Ancak bu durum Almanya'ya göç eden ilk iki nesil ve kısmen üçüncü nesil için geçerlidir. Üçüncü ve dördüncü nesil Türk kökenlilerin Alman vatandaşlığına geçmemelerindeki motivasyonlar farklılık göstermektedir.

İlk iki nesil göçmenler ağırlıklı olarak dil sorunu yaşamaktaydı. Bu da onların eğitim almalarını ve çalıştıkları işlerde yükselmelerini engellemekteydi. Bu iki nesle mensup kişiler kendi işlerini kurmadıkları takdirde genellikle emek odaklı işlerde çalışmayı ve oradan emekli olmayı göze almaktaydılar. Ancak üçüncü nesille birlikte Türk vatandaşı göçmenlerin Almanya'ya ve Alman toplumuna bakışları değişim göstermeye başladı. Almanya'da dünyaya gelen bu neslin Türkiye ile olan bağları yaz tatillerindeki akraba ziyaretlerinin ötesine gidemediği için yeterince gelişmemiştir. Doğuştan itibaren Almanya'da bulunmak bu kişilere Almancayı ebeveynlerinden daha iyi öğrenmeyi ve eğitim alabilmeyi sağlamıştır. Böylece kısmen ikinci ve genel olarak üçüncü nesil göçmenler Almanya'da meslek okullarına giderek kalifiye çalışanlar haline gelmişler ve Alman toplumunda kendilerine yer edinmeye başlamışlardır.

Bu kuşağın 90'larda dünyaya gelen çocukları ise kendilerinden önceki nesillerden çok daha bilinçli ve eğitim almış ebeveynlere sahip olduklarından artık meslek okullarıyla yetinmemektedir. Bu yeni kuşak meslek yüksekokulları, üniversiteler gibi daha üst seviyede eğitim alarak Almanya'da yönetici pozisyonlarına talip olmaya başlamıştır. Mühendis, avukat, gazeteci, politikacı, doktor gibi üst düzey mesleklere mensup olan bu kişiler iş piyasasına girerken etnik kökenlerinden ötürü birçok güçlük yaşamaya devam etmektedirler. Eğitimlerine uygun bir iş bulabilen göçmenler ise çalışma hayatında ya ötekileştirilerek ya da sorumluluk gerektiren yönetici pozisyonlarına terfi ettirilmeyerek ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. İş yerinde yaşanan bu tür ayrımcılıklar ilk nesil göçmenler için her zaman rahatsız edici derecede değildi. Sonuçta emek gücüyle çalıştıklarından

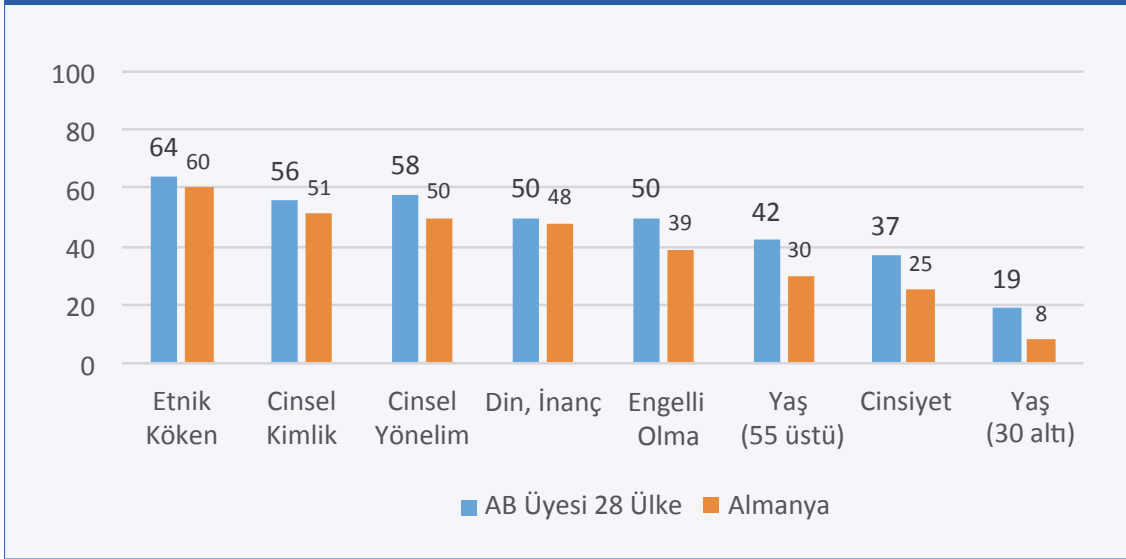
üretim halkasının en altındaydılar ve ötekileştirilecekleri daha alt bir statü yoktu. Ayrıca dil ve eğitim yetersizliklerinden dolayı iş hayatında terfi alamamaya zihni olarak daha hazırdılar.

Ancak Almanlarla aynı ve hatta onlardan daha iyi eğitim almış, Almancayı kusursuz konuşabilen bir kişi için çalışma ortamında uğradığı ayrımcılık çok daha göze batmakta, yıkıcı olmaktadır. Türkiye'nin 2000'li yıllarda yakaladığı ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınma bu eğitilmiş kesim için Almanya'ya bir alternatif olmaktadır. Almanya doğumlu birçok Türk vatandaşı ilk nesle nazaran Almanya'da kalıp ötekileştirilmektense Türkiye'ye dönüp çalışmayı daha cazip bulmaktadır.

Bu durum göz önüne alındığında 2014 yılında yapılan vatandaşlık yasasındaki çifte vatandaşlık değişikliğinin neden ilk nesil göçmenleri değil de Almanya doğumlularını kapsadığı ama 40 yılı aşkın bir süredir Almanya için çalışan, vergisini ödeyen Almanya dışında doğmuş olan ilk nesil göçmenleri kapsamadığı daha iyi anlaşılabilir. Alman sanayi ve endüstrisi çok sayıda iyi eğitilmiş, dil bilen, yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. Sanayi ve iş adamı odaklı bir parti olan CDU'nun iş dünyasının yetişmiş insan gücü talebi varken katı bir vatandaşlık politikası ve tek etnikli bir toplum inşası yönünde politikalar sürdürmesi düşünülemezdi. Alman devleti kalifiye olmayan iş gücü ihtiyacını mülteci "yanlısı"¹² politikalarla gidermeye çalışmaktadır. Elinden kaçırdığı veya kaçırmak üzere olduğu yetişmiş beyaz yakalı göçmenleri de yeni vatandaşlık yasası reformları, dini hakların tanınması ve sosyokültürel politikalarla cezbetmeye çalışmaktadır.

12. Her ne kadar Merkel'in mülteci politikası diğer AB devletlerine göre toleranslı gözükse de, unutulmamalıdır ki en çok iş gücüne ihtiyaç duyan ekonomi de Alman ekonomisidir. Serbest mülteci göçüne karşı olduğunu son gelişmeler ile Merkel de göstermiş ve meclisten İltica Paketi II adı altında bir yasa paketi çıkarılmıştır. Pakete göre Almanya'da İltica Kabul Ofisleri kurulacaktır ve bu ofislere yapılacak başvurular 48 saat içinde sonuçlandırılacaktır. İltica başvurusu kabul edilenlerden ise iş başvurusu şeklinde özgeçmişleri de bulunan formlar doldurması istenmektedir. Bu formlar göz önüne alınarak mültecilerin Alman ekonomisinin gerekli gördüğü yerlerde ve iş kollarında istihdam edilmesi düşünülmektedir.

TABLO 6. AVRUPA VE ALMANYA'DA HİSSEDİLEN AYRIMCILIK TÜRLERİNDEN BAZILARI (2015)

Kaynak: Eurobarometer 2015 Anketi, <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68004>, (Erişim tarihi: 16 Aralık 2015).

VATANDAŞLIK VE EŞİTLİK İLİŞKİSİ

Eşitlik kavramı vatandaşlık bağlamında düşünüldüğünde; bir devletin vatandaşları arasında hiçbir koşulda ayrımcılık yapmaması, her vatandaşa eşit mesafede durması ve eşit muamele yapması, aynı hak ve sorumluluklara tabi tutması gibi doğal çağrışımlar içermektedir. Alman Anayasası aynı zamanda tüm insanların yasalar karşısında eşit olduğunu beyan etmektedir (3. md.). Ancak söz konusu durum yabancıların Alman vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olmasına geldiğinde hukuki düzenlemeler ile fiili uygulamalar arasında bariz farklar görülmektedir.

Bu farkları gidermek adına 2006 yılında Genel Eşit Muamele Kanunu (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz-AGG) yürürlüğe girmiştir.¹³ AGG sadece yabancıların haklarını savunmakla kalmamakta aynı zamanda iş dünyası ve sivil toplumdaki ayrımcılıkları da önlemeyi hedeflemektedir. Bu yasanın yanında devlet eliyle ayrımcılığı

13. Genel Eşit Muamele Kanunu (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz-AGG), [http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#_bgbl_%2F%2F*\[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27\]__1442095371815](http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#_bgbl_%2F%2F*[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27]__1442095371815), (Erişim tarihi: 9 Ocak 2016).

önlemek için Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi (Die Antidiskriminierungsstelle des Bundes-ADS) kurulmuştur.

Ayrımcılığın ırk, etnik köken, cinsiyet, dini inanç vb. birçok türü bulunmaktadır. Ancak bir kişiye ayrımcılık yapıldığının belirlenmesi ve ölçülmesinin güçlüğünden ötürü yapılan anket ve veri toplama çalışmaları, genellikle kişilerin ayrımcılık hissedip etmediğine eğilimindedir. Kişilerin hissettikleri ayrımcılık türlerinden bazıları Tablo 6'da verilmiştir.

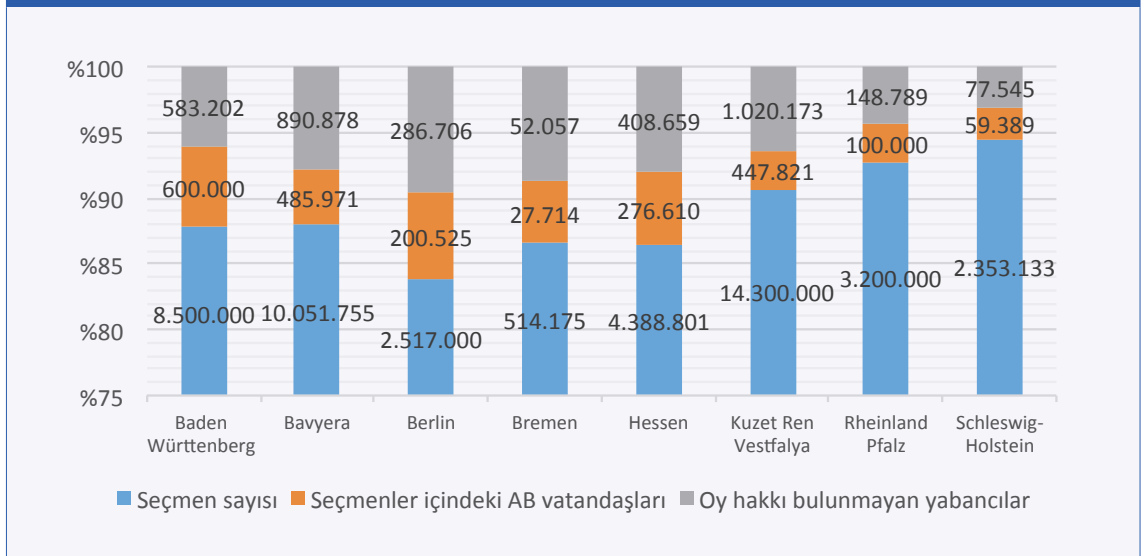
Eurobarometer 2015 anketinde en çok hissedilen ayrımcılık hem Almanya hem Avrupa genelinde diğer yıllarda da olduğu gibi etnik kökene dayalı ayrımcılık türü olmuştur. Bu ayrımcılığa en çok Türkler, Araplar ve Müslümanlar maruz kalmaktadır.

Ancak görüldüğü üzere Türk ve Müslümanların uğradığı ayrımcılık yasal düzenlemelere rağmen giderilememektedir. Yaşanan bu ayrımcılığa sadece yeni göçmen ve sığınmacılar maruz kalmamaktadır. İşçi göçüyle 60'lı yıllarda Almanya'ya çalışmaya gitmiş olan göçmenler ve onların çocukları/torunları da bu ayrımcılıktan nasiplerini almaktadırlar. Göçmenlerin etnik, dini, kültürel vb. mensubiyetlerinden dolayı uğradıkları ayrımcılığın yanın-

TABLO 7. AVRUPA VE ALMANYA'DA GÖÇMENLERİN BELLİ BAŞLI YAŞAM ALANLARINDA MARUZ KALDIKLARI AYRIMCILIK TECRÜBELERİ

ALMANYA'DA YAŞAYAN GÖÇMENLERİN GELDİKLERİ ÜLKELER	AYRIMCILIĞA MARUZ KALMIŞ GÖÇMENLERİN ORANI	İŞ VE MESLEK ARAMA SÜRECİNDE	RESMİ KURUMLARDA	EV ARAMA SÜRECİNDE	GÜNLÜK HAYATTA	POLİS TEŞKİLATINDA
28 AB üyesi ülke	46	50	47	34	38	17
Türkiye	63	58	54	51	57	23
Eski Yugoslavya ülkeleri	50	52	60	55	45	24
Bağımsız Devletler Birliği ülkeleri	45	49	44	32	40	12
Arap ve diğer Müslüman ülkeler	60	63	59	61	59	25
Dünyanın geri kalanı	60	54	64	40	49	18
Toplam	52	54	53	44	47	18

Kaynak: IAB Kurzbericht, Auf dem Weg nach Deutschland Neue Muster der Migration (İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu), <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>, S. 32, (Erişim tarihi: 13 Ocak 2016).

TABLO 8. ALMANYA'DAKİ BAZI EYALETLERDE OY KULLANMA HAKKI

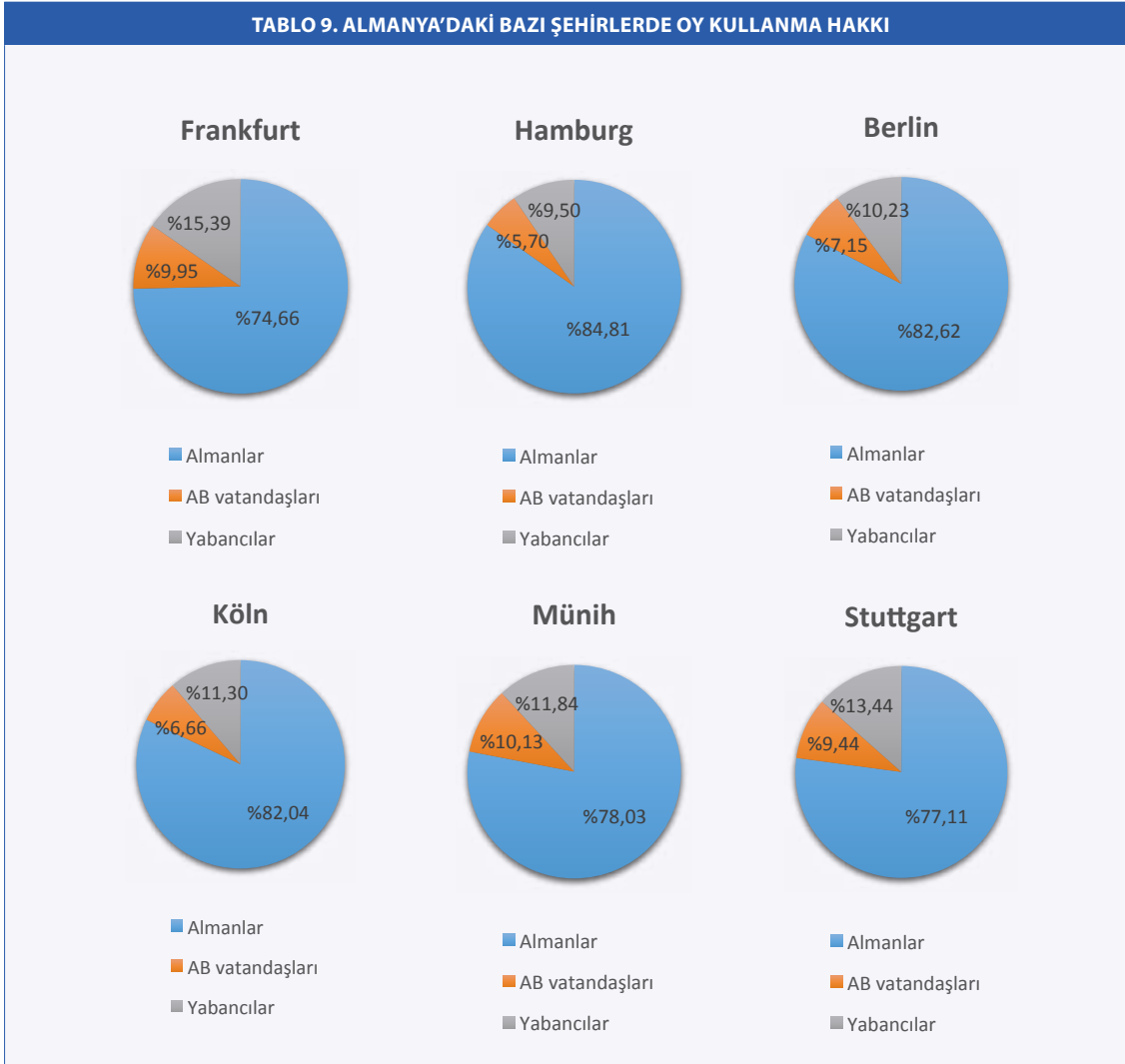
Kaynak: Medien Dienst Integration, <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2016).

da Alman vatandaşlığına kabul edilmemelerinden dolayı yaşadıkları siyasal dışlanmışlıkları da bulunmaktadır. Bunun en bariz örnekleri dernekleşme, örgütlenme, siyasi hayata katılma ve temsil edilme haklarında görülmektedir.

AB çatısı altında örgütlenen devletlerin iç hukuk sistemleri diğer devletlerden farklılık gös-

termektedir. Burada göze çarpan önemli farklardan birisi, AB üyesi ülke vatandaşlarının Almanya'da ikamet etmeleri halinde yerel seçimlerde ve Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde seçme ve seçilme hakkından faydalanabilmeleridir. Almanya'da mevcut olan belediye, eyalet, federal ve AP seçimlerinin ikisine (yerel seçimlere ve AP se-

TABLO 9. ALMANYA'DAKİ BAZI ŞEHİRLERDE OY KULLANMA HAKKI

Kaynak: Medien Dienst Integration, <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, (Erişim tarihi: 2 Eylül 2016).

çimlerine) katılabilen AB vatandaşları, bu seçimlerin hiçbirine katılma hakkı bulunmayan diğer yabancılardan ayrılmaktadır.

Almanya 1961 yılında Türkiye ile İşgücü Sözleşmesi yaparak ilk Türk işçileri kabul etmeye başlamıştır.¹⁴ Alman Hükümetinin Konuk İşçi (*Gastarbeiter*) olarak tanımladığı ve 1961 yılında yaklaşık 2.500 kişiyle başlayan göç sonunda bugün ülkede 2,5 milyonun üzerinde Türk kökenli insan bulunmaktadır. Almanya'da yaşayan ve AB

vatandaşı olmayan diğer kişiler de düşünüldüğünde ülkede yaşayan yabancılardan ciddi bir temsil sorunuyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

Yukarıdaki tabloda eyaletler düzeyinde seçme ve seçilme hakkından mahrum olan yabancılardan sayıları verilmiştir. Buna göre Baden-Württemberg'te yaşayanların yüzde 6,5'i, Bayyera'dakilerin yüzde 8,1'i ve Hessen'dekilerin yüzde 8,5'i demokratik bir hak olan seçme ve seçilme hakkından mahrum bulunmaktadır. Bu hak bazı büyük şehirlere uyarlandığında durumun ciddiyeti daha da artmaktadır.

Hamburg, Berlin ve Köln'de oy hakkından mahrum bırakılan yabancılardan tüm seçmenlerindeki oranı yüzde 10 civarındadır. Bu oran

14. Bu anlaşmalar daha sonra Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa, İsveç, Katar gibi birçok ülkeyle yapılmıştır. Anlaşmaların tam metinleri için bkz. "Uluslararası İşgücü Anlaşmaları" Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/10/dosya-10-3818.pdf>, (Erişim tarihi: 31 Ocak 2016).

Frankfurt'ta yüzde 15'i geçmiş bulunmaktadır. Yıllardır bu şehirlerde ikamet eden, çalışan, vergisini ödeyen yabancılar kendilerini de doğrudan etkileyen seçimlerde yer alamamakta, demokratik katılımdan dışlanmaktadır. En azından içinde yaşadıkları ve hizmet aldıkları belediye seçimlerinde, AB vatandaşlarına tanınmış olan oy kullanma hakkı yabancılara da tanındığı takdirde, yabancıların ihlal edilen hakları bir nebze olsun giderilecektir. Ayrıca yaşadıkları yeri politik açıdan da şekillendirme hakkına kavuşan göçmenler, kendilerini içinde yaşadıkları toplumdan daha az dışlanmış hissederek Almanya'ya daha iyi entegre olacaktır.

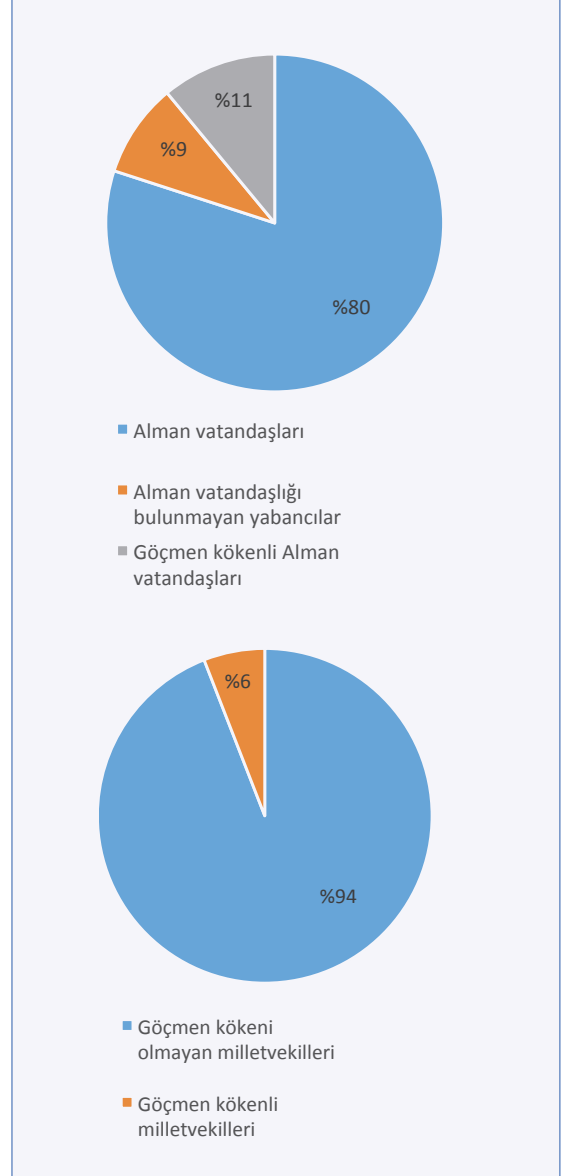
Şu an Almanya'nın birçok yerinde yabancıların temsil edilme sorunlarının aşılması için Yabancılar ve Uyum Meclisleri kurulmuştur. Bu meclislerin herhangi bir siyasi ve yasal yaptırım gücü bulunmamakta, daha çok yerelde bulunan belediyeler gibi bazı siyasi kurumlara tavsiye, görüş ve istekler sunmaktadır. Ayrıca buralarda yer alan üyeler de fahri olarak görev almaktadırlar. Geçimlerini bu işten sağlayamayan üyeler doğal olarak başka işlerle meşgul olmaktadır. Ayrıca bu meclislere genellikle yabancıları temsil eden dernekler aday göstermektedir. Almanya'daki Türk derneklerinin çoğunun siyasi içerikli olması, bu seçimlerin de siyasi bir tartışma ortamına dönmesine yol açmaktadır. Zaten Türk toplumu arasında mevcut olan siyasi bölünme, bu seçimlerde tekrar ortaya çıkmaktadır. Böylece bu meclisler yer yer yabancı derneklerin bir araya gelip bütünlük içinde demokratik sorunlarının tartışıldığı platformlar olmaktan çıkarak yabancıları ayırıştırıcı bir rol oynamaktadır.

Son yıllarda SPD,¹⁵ Yeşiller Partisi¹⁶ ve Sol Parti, yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma

15. "SPD-Vize Stegner fordert Ausländerwahlrecht", Spiegel Online, 3 Ağustos 2014, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/spd-vize-stegner-fordert-auslaenderwahlrecht-in-kommunen-a-984165.html>, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2016).

16. "Grüne Fordern Ausländer-Wahlrecht im Grundgesetz", Die Welt, 10 Temmuz 2014, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article130006131/Gruene-fordern-Auslaender-Wahlrecht-im-Grundgesetz.html>, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2016).

TABLO 10. GÖÇMENLERİN ALMANYA NÜFUSUNA VE ALMANYA FEDERAL MECLİSİ'NDEKİ TEMSİLLERİNE GÖRE ORANLARI

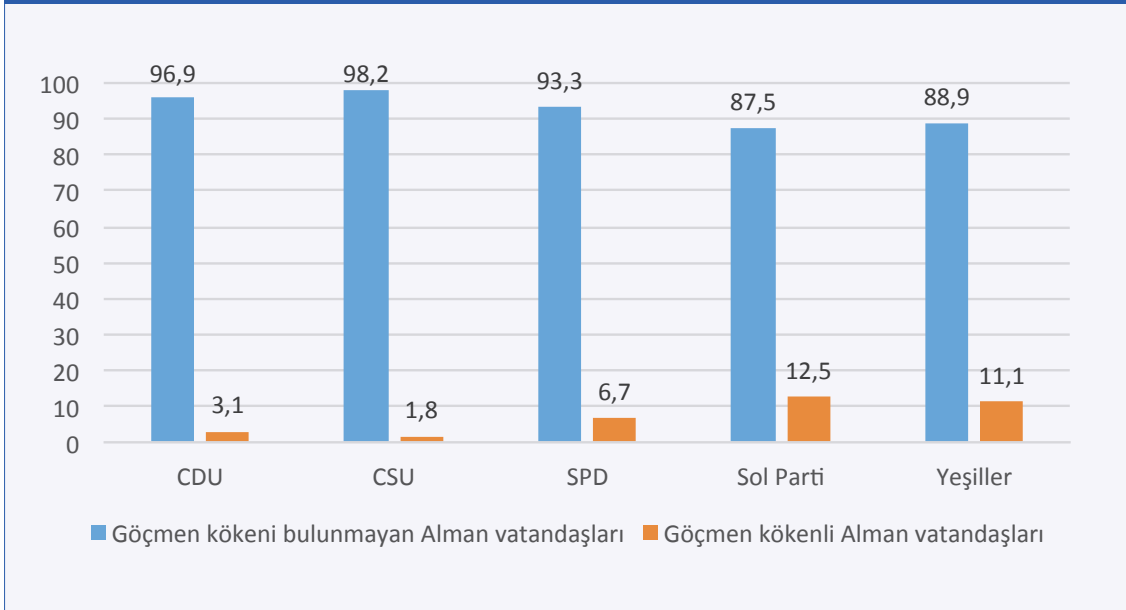

Kaynak: "Medien Dienst Integration" <https://mediendienst-integration.de/migration/bevoelkerung.html#c38>, (Erişim Tarihi 08 Ocak 2016)

hakları olduğu yönünde açıklamalar yapmış ve Federal Meclis'e yasa tasarısı teklifleri vermiştir. Ancak CDU ve Hür Demokrat Parti (FDP) buna karşı çıkmıştır. Yabancıların seçme ve seçilme hakkına karşı olanlar bu demokratik hakkın Alman vatandaşlığıyla doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürmektedir.

2013 yılında yapılan son seçimlerde göçmen kökenli milletvekili sayısı 37'ye ulaşmıştır.

TABLO 11. GÖÇMEN KÖKENLİ ALMAN VATANDAŞLARININ PARTİLERDEKİ TEMSİL ORANLARI

Kaynak: <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>, Erişim tarihi: 8 Ocak 2016).

Şu an itibarıyla 631 milletvekilinin sadece yüzde 5,9'u göçmen kökenlidir. Ülkede yaşayan ve Alman vatandaşı olan göçmen kökenlilerin nüfusa oranı yüzde 11 (9 milyonun üstünde), Alman vatandaşı olmayanların oranı ise yüzde 9'dur (7 milyonun üstünde). Yani yaklaşık olarak Almanya'nın yüzde 20'sini oluşturan yabancı kökenliler Federal Meclis'te yüzde 5,9 oranında temsil edilmektedir.

Yabancıların nüfuslarına oranla Mecliste yaşadıkları temsil sorunu Parlamentoda bulunan partilere de yansımaktadır. Yukarıdaki tabloda görülen oranlar partilerin yabancılara yönelik düşünsel izdüşümünü de yansıtmaktadır.

Yabancıların yaşadıkları temsil sorunu yalnızca federal düzeyle sınırlı değildir. Aynı şekilde eyaletler bazında da temsil konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Eyalet meclislerinin sadece yüzde 2,5'lik kısmını, belediye meclislerinin ise yüzde 4'ünü göçmen kökenliler oluşturmaktadır.

Siyasal yaşama katılımın bir başka ayağını oluşturan sivil toplum kuruluşlarının bir parçası olan dernekler önemli rol oynamaktadır. Ülkede Alman vatandaşlarının kurmuş oldukları dernekler ile göçmen dernekleri arasında ayırım

yapılmaktadır. Alman vatandaşlarının dernekleri sadece Almanya Anayasası'nda belirtildiği üzere ceza yasası, anayasa hükümleri ve uluslararası hukuka aykırı davrandıklarında yasaklanabilmektedirler (9/2 md.). Bunun yanında üyeleri ya da yöneticilerinin çoğunluğunu veya hepsini yabancıların oluşturduğu dernekler (Yabancı Dernekleri) Dernekler Kanunu'nun¹⁷ 14. maddesine göre yasaklanabilmektedir (AB vatandaşlarının oluşturdukları dernekler yabancı dernekleri statüsünde sayılmamaktadır). Bu yasaklar arasında Almanya'daki siyasi süreçleri engelleyici, Almanlar ve yabancılar arasındaki sükuneti bozucu ya da kamu güvenliğini ve Almanya'nın çıkarlarını önleyici eylemlerde bulunmak yer almaktadır. İnsanlık onurunu zedeleyici uğraşlar, siyasi, dini ya da başka amaçlar için silahlı mücadelenin onaylanması veya buna çağrı yapılması da bir yabancı derneğin kapatılmasını gerektirmektedir. Böylece yabancı derneklerinin izlenmesi, faaliyetlerinin durdurulması ve yasaklanması çok daha kolay olmaktadır.

17. Gesetz zur Regelung des Öffentlichen Vereinsrechts (Vereinsgesetz), <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/vereinsgesamt.pdf>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2016).

SONUÇ

Görüldüğü üzere bir devletin uygulamış olduğu vatandaşlık rejimi; o ülkede yaşayan ve vatandaşlık bağı olmayan milyonlarca insanı doğrudan etkileyebilmektedir. Zaten etnik, dini, kültürel kökenleri gibi birçok konuda ayrımcılığa uğrayan göçmenler, bir de Almanya'daki vatandaşlık rejimi düzenlemelerinden doğan dışlamaya maruz kalmaktadırlar. Almanya'nın, birçok Batı ülkesinde yasal olan çifte vatandaşlık hakkını halen AB dışı ülke vatandaşlarına Almanya'da doğmuş olma şartına bağlı olarak vermesi, yerel ve AP seçimlerinde oy hakkını AB vatandaşlarına tanıırken göçmenlere tanımaması, göçmenleri sosyal hayatta birlikte siyasal hayattan da mahrum etmektedir. AB vatandaşları ile göçmenler arasında yaratılan bu çifte standardın bir an önce ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu gereklilik göçmenlerin uyumu bakımından oldukça önemlidir. Bunun yanında 60'lı yıllardan beri Almanya'nın ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmuş insanların çalışmalarıyla elde ettikleri bir hakur. Ayrıca hukuk devleti denince akla gelen ilk ülke olan Almanya'da eşitlikçi hukuk devleti anlayışına sığmayan bu tür bir çifte standart, Alman siyasetleri tarafından tekrar düşünülüp sorgulanması gereken bir ikilemdir.

Alman devletin ve halkının göçmenlerden beklediği uyumun gerçekleşmesi, salt göçmen ve Müslümanların çabalarıyla tek taraflı olarak sağlanabilecek bir durum değildir. Bu konuda "diğer taraf" olan devletin, kanaat önderlerinin, medyanın ve toplumun da özveride bulunması gerekmektedir. Bunun için;

- 2014 yılında Federal Meclis'te bulunan CDU'nun dışındaki üç partinin önerdiği; tüm göçmenler için şartsız çifte vatandaşlık teklifinin, opsiyon yükümlülüğü kaldırılarak bir an önce hayata geçirilmesi,
- AB vatandaşlarına tanınan yerel seçimlere katılma hakkının, belli bir süre oturma ve çalışma hakkı olan diğer tüm göçmenlere de tanınması için anayasal düzenlemenin yapılması,

- Federal Meclis'te yasal düzenleme yapılarak, AAD'nin aile birleşimini destekleyici yönde aldığı kararın hukuk devleti gereği yerine getirilmesi,
- Entegrasyon kurslarının¹⁸ isteğe bağlı hale getirilmesi ve ücretlerinin diğer kamu okullarında olduğu gibi devlet tarafından karşılanması,
- Federal Meclis ve eyalet meclislerindeki yabancı kökenlilerin nüfus oranlarıyla orantılı olarak temsil edilmeleri için, yabancı kökenlilerin siyasal hayata katılımının aktif olarak teşvik edilmesi,
- Yeni bir medya ahlakı oluşturularak mültetecilerin, göçmenlerin ve Müslümanların, özellikle bu gruplara mensup çocukların ve gençlerin sistematik ve bilinçli bir şekilde ötekileştirilmelerinin önüne geçilmesi,
- Almanya'nın bir gerçeği olan çok kültürlü ve çok etnikli yaşamın görünür, dokunulabilir olmasının sağlanması için okullarda sınıfların ve kentlerde semtlerin gettolaşmasının önlenmesi,
- PEGİDA ve AfD gibi siyasi hareketlerin oluşturdukları yeni ırkçı ve İslam karşıtı hakaret ve söylemlerin önlenmesi için salt pozitif hukuku aşan yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Ancak yabancılara ve özellikle Türklere karşı olan bu dışlama tutumu son yıllarda yaşanan mülteci (özellikle Suriyeli ve Kuzey Afrikalı) akınıyla yumuşama göstermiştir. Esed rejiminden ve DAİŞ'ten kaçan mültecilerin dini mensubiyeti ve Avrupa'nın ortasına taşınan terör olaylarının haksız bir şekilde İslam dini ile özdeşleştirilmesi Türklere maruz kaldıkları ayrımcılıkların çok daha sertini mültecilere yöneltmiştir.

18. Yabancılar Dairesi Almanya'da yaşayan ve sosyal yardım alan ya da bir yabancı için yeterli uyuma sahip olmadığına kanaat getirdiği kişileri Alman dili, kültürü, tarihi ve hukukunun öğretildiği entegrasyon kursuna zorla gönderebilmektedir. Bu kursların ücretleri 600 ila 1.000 avro arasında değişebilmektedir. Alman devletin oturma ve çalışma izni vermiş olduğu bu kişilerden ücret karşılığı kurslara gitmelerini talep etmesi, zaten zor durumda bulunan bu kişilere hem maddi hem de manevi külfet getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Aybay, Rona (2004), Vatandaşlık Hukuku, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Brubaker, Rogers (2009), Fransa ve Almanya'da Vatandaşlık ve Ulus Ruhı, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Diaspora Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Almanya 2014 Hak ve Özgürlükler Raporu, Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, Vahit (2002), Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Erdem, B. Bahadır (2010), Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul: Beta Yayıncılık.

İnternet Kaynakçası

- “Deutschland Kann Tolles Integrationsland Werden”, www.faz.net/aktuell/politik/inland/cdu-konferenz-angela-merkel-ueber-integrationspolitik-13223513.html.
- “Deutschland ist ein Einwanderungsland”, <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/europa/angela-merkel-sieht-deutschland-als-einwanderungsland-13623846.html>.
- “Wir Sind Kein Einwanderungsland”, <http://www.tagesspiegel.de/politik/wir-sind-kein-einwanderungsland/783936.html>.
- Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/06/PD15_237_12511.html.
- Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2015/03/PD15_097_12521.html.
- Alman Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Einbuengerungen2010210147004.pdf?__blob=publicationFile.
- Alman İstatistik Kurumu'nun 09.04.2014 tarihli yayını, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/ImFokus/Bevoelkerung/DoppelteStaatsbuergerschaft.html>.
- Avrupa İstatistik Ofisi, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tps00024>.
- Avrupa İstatistik Ofisi, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=de&pcode=tps00157>.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/10/dosya-10-3818.pdf>.
- "Bundestag Weitet Doppelte Staatsbürgerschaft Aus", Die Zeit-Online, 3 Temmuz 2014, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2014-07/doppelpass-doppelte-staatsbuergerschaft-bundestag-beschluss>.
- Eurobarometer 2015 Anketi, <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68004>.
- Genel Eşit Muamele Kanunu (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz-AGG), [http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#__bgbl__%2F%2F*\[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27\]__1442095371815](http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl106s1897.pdf#__bgbl__%2F%2F*[%40attr_id%3D%27bgbl106s1897.pdf%27]__1442095371815).
- Gesetz zur Regelung des Öffentlichen Vereinsrechts (Vereinsgesetz), <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/vereinsg/gesamt.pdf>.
- Grüne Fordern Ausländer-Wahlrecht im Grundgesetz, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article130006131/Gruene-fordern-Auslaender-Wahlrecht-im-Grundgesetz.html>.
- <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/5159/umfrage/einbuengerungsargument-doppelte-staatsbuergerschaft/>.
- <http://mediendienst-integration.de/integration/politik.html>.
- <http://www.unhcr.de/questions-und-answers/staatenlose.html>.
- <https://mediendienst-integration.de/migration/bevoelkerung.html#c38>.
- İşgücü Piyasası ve Meslek Araştırmaları Enstitüsü 21/2014 Kısa Raporu, <http://doku.iab.de/kurzber/2014/kb2114.pdf>, S. 32.
- SPD-Vize Stegner fordert Ausländerwahlrecht, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/spd-vize-stegner-fordert-auslaenderwahlrecht-in-kommunen-a-984165.html>.

Her devlet kültürel değerlerine ve tarihsel olgularına göre vatandaşlık tanımları geliştirir. Dünyadaki vatandaşlık tanımlarını genel olarak üçe ayırabiliriz: Bunlardan ilk ikisi soy bağı/nesep (*jure sanguinis*) ve doğum yeri (*jure soli*) esasına göre vatandaşlığın tanımlanmasıdır ve asli vatandaşlık türleridir. Üçüncüsü ise doğumdan sonra kazanılan müktesep (*naturalisation*) vatandaşlıktır. Federal Almanya Cumhuriyeti vatandaşlığı 1913'ten beri soy bağı ilkesine göre tanımlamış, siyaset ve dış ilişkilerini buna göre yürütmüştür. 2000 yılında yapılan yeni bir düzenlemeyle soy ilkesi ortadan kalkmamakla beraber doğum yeri ilkesi daha görünür hale gelmiştir. Bu düzenleme ile çifte vatandaşlıkta opsiyon (seçim) uygulaması başlamıştır. Ancak AB üyesi olanlarla birlikte diğer birçok ülke vatandaşına böyle bir opsiyon zorunluluğu getirilmemiştir.

AB ve başka ülke mensuplarına zorunluluk getirilmemişken yıllarca Almanya'da yaşayan, devlete ve topluma ekonomik, kültürel ve sosyal katkıda bulunan göçmenlerin siyasi hakları için sahip oldukları vatandaşlıklarını bırakmaya mecbur edilmeleri çok tartışılmış ve ayrımcılığı da körüklemiştir.

2013 yılında yapılan seçimler öncesi Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) de Yeşiller ve Sol Parti gibi bu ayrımcı uygulamanın meşruluğunu sorgulamıştır. SPD olası bir seçim galibiyetinde bu ayrımcılığı sonlandırmayı vadedmiştir. Tek başına iktidar olamayan, Yeşiller ya da Sol Parti ile de koalisyon kuramayan SPD, seçim vaatlerinden bazı ödünler vermek zorunda kalmıştır.

2014 yılından itibaren giderek artan ve 2015 yılında ise hem Avrupa hem de Almanya için zirve noktasına ulaşan mülteci göçü, farklı bir ayrımcılık ve dışlama sosyolojisini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Fransa ve Belçika'da yaşanan terör olayları Almanya'daki toplumsal ayrımcılık ve dışlama hedefini artık "yerli" sayılabilecek Türkler ve işçi göçmenlerden ziyade mültecilere ve yeni gelen Müslümanlara çevirmiştir. Tüm bu olayların etkisiyle ortaya çıktığı varsayılan Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatandaş Avrupalılar (Patriotische Europäer Gegen Die Islamisierung des Abendlandes-PEGIDA) hareketi aslında Avrupa'da uzun yıllardır var olan İslam karşıtlığına toplumsal taban bulmaya çalışmaktadır.

Bu çalışma Almanya'daki göçmen ve yabancıların vatandaşlık hakları ile Almanya'nın bu gruplara karşı politikalarını, genelde Avrupa ve özelde Almanya'daki siyasal ve toplumsal değişimleri de göz önüne alarak incelemektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org